

3/24

Arnikum

časopis spolku Arnika

Odpadový Oskar oslavil
10. narozeniny

Rozhovory se zástupci
oceněných obcí
strana 8-9

Výsledky nové
studie na Jávě
strana 11

Foto: Miloš Popović

V červnu jsme se s Arnikou opět vydali do Bosny a Hercegoviny na biologický kemp u řeky Rzav. Na místo se sjely přes tři desítky amatérských a profesionálních biologů z Česka a zemí západního Balkánu. Sesbírali jsme celkem přes 4000 dat a zaregistrovali prozatím 351 druhů motýlů, 60 druhů brouků, 12 druhů hadů, 7 druhů obojživelníků a 150 druhů pavouků. Některé nalezené druhy jsou vzácné nebo byl jejich výskyt v zemi doložen vůbec poprvé. Jedná se například o nový druh denního motýla *Anthocharis damone*, který byl dosud v Evropě zaznamenán v jižní Itálii, Řecku, Makedonii a Albánii a je považován za středomořský druh, žijící pouze v teplejších oblastech. Díky českým expertům jsme také zaznamenali přes 40 druhů pavoukoců, nových pro Bosnu a Hercegovinu. Získaná data nám pomůžou lépe poznat řeku Rzav a její kaňon, které se spolu s místními snažíme prohlásit za chráněnou oblast.

V průběhu září jsme absolvovali v malém týmu krátkou pracovní cestu do Gruzie, jejímž cílem bylo odebrat řadu vzorků v průmyslovém městě Rustavi, postiženém dopady těžkého průmyslu. Zaměřili jsme se například na prach a půdu v blízkosti cementárny. Dále jsme v různých vzdálenostech od průmyslové oblasti vzorkovali dětská hřiště, která jsou sice v obytných částech města, ale i přes to zde může být znatelný vliv průmyslových emisí.

Odebrali jsme rovněž sedimenty z řeky Kura (lokálně Mtkvari), nad a pod výpustí z čistírnou odpadních vod z průmyslové oblasti. Součástí vzorků byla i vejce lokálně chovaných slepic ve volném výběhu a ryb od místních rybářů. Ryby a vejce budou rovněž zkoumány pro obsah toxických látek. Soubor těchto vzorků nám umožní analyzovat dopady průmyslu na životní prostředí i zdraví obyvatel.

Foto: Ondřej Petřík

Foto: Gita Matěšková

Na konci srpna jsme pořádali v Olomouci setkání koalice Čas na Odru. Součástí setkání byla studijní cesta na řeku Bečvu. Po revitalizovaných i samovolně renaturovaných úsecích Bečvy nás provedl David Veselý, projektový manažer Povodí Moravy, a Michal Krejčí z Odboru vodního hospodářství AOPK Olomouc. Zahraniční účastníci byli tímto příkladem dobré praxe nadšeni a chtěli by v podobných exkurzích pokračovat. Zejména v porovnání s Polskem se tedy máme u nás čím pochlubit. Na zpřirodňených úsecích můžeme vidět mohutné naplaveniny říčního dřeva, které představuje významné obohacení říčního ekosystému, dále nově utvářené meandry, šterkové náplavy jako jsou například lavice a ostrovy, kolmé vysoké břehy a spoustu dalších divokých zákoutí.

Zálohový systém v Česku: Jak snížit množství odpadu a splnit evropské třídící a recyklační cíle?

Zavedení zálohového systému na PET lahve a nápojové plechovky se v létě a na podzim stalo jedním z hlavních témat v české ekologické a odpadové politice. Tento krok by mohl výrazně přispět ke snížení množství odpadu, který skončí v přírodě, a k zásadnímu zvýšení míry třídění a recyklace, čímž by se Česko přiblížilo splnění evropských cílů.

Dosáhnout do roku 2029 požadovaných 90 % vytríděných nápojových obalů bude bez zavedení zálohování téměř nemožné – alespoň se to žádné jiné evropské zemi dosud nepovedlo. I kdybychom se měli stát první takovou zemí, vyžadovalo by to investice ve výši zhruba 2 miliard do intenzifikace třídění a zhruba 3 miliard ročně do

provozních nákladů. Za tyto náklady by byly zodpovědné obce.

Jsou to přitom i některé obce, které zavedení zálohového systému ostřelují. A to i přesto, že ze systému budou zásadním způsobem těžit, což by jim mělo vynahradit ztráty z prodeje PETu. Pro naši ekonomiku by zavedení zálohování bylo přínosné i z toho hlediska, že by nám ročně ušetřilo 500 milionů korun, které nyní do rozpočtu EU odvádíme jako poplatek za neplnění recyklačních kvót.

Zlepšení třídění do barevných kontejnerů navíc neřeší všechny problémy. Vybrané plastové lahve a plechovky jsou bohužel často znečištěné, což jejich recyklaci znemožňuje. Spousta znovupoužitelného ma-

teriálu tak zbytečně končí na skládkách nebo ve spalovnách, což by zálohový systém pomohl změnit.

Novelu zákona, která zavádí mimo jiné i zálohování, projednávala v první polovině října vláda, která jí nakonec dala zelenou. Doufejme tedy, že tento zásadní krok směrem k udržitelnější budoucnosti podpoří v následujících měsících také Parlament. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY
Nikola Jelínek

Za pět minut dvanáct

Proč je dostupnost bydlení ekologickým tématem?

Země střední Evropy delší dobu drtí nedostupnost bydlení. Loňská analýza serveru Politico ukázala, že metropole zemí Visegrádské čtyřky patří do top 5 měst s nejvíce nedostupným bydlením v Evropě v přepočtu na reálné mzdy. A prvenství v žebříčku drží Praha.

Na koupi bytu o 75 m² zde bylo v roce 2022 potřeba více než 25 čistých průměrných ročních mezd. Jinými slovy, na byt pro menší rodinu v Praze budete s průměrným příjmem šetřit 25 let, aniž byste si koupili cokoli dalšího. Příčiny i řešení alarmující situace jsou poměrně komplikované. Podrobně se jim věnujeme v analýze, kterou jsme vydali letos v březnu – stáhnout si ji můžete přes QR kód nebo objednat na e-shopu za cenu poštovného. Proč se ale vůbec z pozice ekologické organizace zabývat krizí bydlení?

Už delší dobu je jasné, že není možné mluvit pouze o environmentální udržitelnosti, tedy ryze ekologických řešeních, ale také o udržitelnosti sociální, která jde s tématem ruku v ruce. Sociální otázka se zásadně odráží v termínu spravedlivá

transformace, který je používán zejména v kontextu nutného odklonu od fosilních paliv. V kontextu rozvoje měst hrají sociální otázky také značnou úlohu. Při plánování nových čtvrtí je třeba dbát na zajištění tzv. sociálního mixu z důvodu předcházení sociální segregaci a zajištění místa pro život také pro méně vydělávající, ale potřebné profese.

Před zhruba osmi nebo devíti lety začali soukromí developři zneužívat téma prohlubující se nedostupnosti bydlení jako argument, jak oslabovat pravidla výstavby a tím prosadit navýšení počtu povolovaných stavebních projektů. To může vést k řadě ekologických rizik nebo oslabování účasti veřejnosti v rozhodování, což se ostatně projevilo ve stavební legislativě nebo přípravě nového územního plánu pro Prahu. Řešení bytové krize však zdaleka nestojí v jednoduchém tržním principu navyšování nabídky – do hry vstupují také zahraniční investoři nebo globální dynamika trhu. Udržitelnost měst stojí také v komplexních bytových politikách, které podpoří sociální diverzitu a přimějí podílet se na ní také ty, kteří z ní nejvíce profitu-

jí. Přečtěte si náš analytický rozbor a na něj navazující návrhy řešení – podrobněji a jasněji to podle nás v českém prostředí nikdo neshrnul. ■

Prohlédněte si analýzu **Pražská bytová krize: perspektivy a souvislosti** na našem webu.

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ
Václav Orcígr

Anketa Alej roku – komu dáte svůj hlas?

Aleje nás doprovázejí k významným památkám, cestou do práce nebo do školy. Stromořadí utvářejí harmonický charakter české krajiny a její typický ráz. Dotvářejí atmosféru místa a mají mnoho pozitivních vlivů na naši psychiku a zdraví. Oblíbenou alej mohou lidé ocenit různými způsoby – jeden z nich nabízí anketa Alej roku.

Zavítejte na web alejroku.cz a pokochajte se nádhernými fotografiemi, začtěte se do příběhů, které stromy v alejích vyprávějí díky své dlouhověkosti, nebo se inspiřujte, jak vysázet novou alej. Zimní čas vybízí ke vzpomínání. V Aleji vzpomínek v Bukovanech v Jihomoravském kraji si připomenete českou historii na Cestě českých panovníků.

Jedna z alejí vás zavede až tam, kde se vyrábí zlatavé bohatství – k pivovaru Platan v jižních Čechách. Třířadá platanová alej u pivovaru v Protivíně byla vysázena v roce 1835.

V Havlíčkově aleji na Vysočině si připomeneme národní obrození a milovníci symboliky si tu také najdou své. 200 třešní bylo vysázeno k 200. výročí narození Karla Havlíčka Borovského, třešně byly vybrány pro svoje barvy, které jsou součástí Havlíčkova

Alej vzpomínek, foto: Josef Tymonek

hesla: „Červená a bílá, poctivost a síla.“

Tanaberské lípy vysázené v roce 2009 v Plzeňském kraji už teď tvoří majestátní alej. Ta není jen přírodní ozdobou, ale je i nedílnou součástí historické křížové cesty, která vede ke kostelu sv. Anny na Tanaberku. Lípy vytvářejí jedinečnou atmosféru, která spojuje přírodu s duchovní cestou.

O jabloňovou alej vedoucí od sv. Isidora do Haloun ve Středočeském kraji pečuje

Živý spolek. Touto alejí místní jezdí domů. Není majestátní, je úplně obyčejná, vzdoruje nepřízní počasí. Pečují o ni a zaniklé jabloně průběžně dosazují. Aleje vás zavedou k jedinečným místům, vezmou vás zpátky v čase a věřte, že cesta, kterou vás doprovází, je díky nim krásnější. Podívejte se na alejroku.cz pro další nominace. Možná tam najdete alej, kterou znáte, možná objevíte novou. Tě, která vás nejvíc osloví, dejte svůj hlas. Tím šíříte povědomí o významu alejí v české, moravské a slezské krajině. ■

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Denisa Hronová

Jaký bude Národní plán obnovy přírody?

V srpnu bylo zveřejněno v úředním věstníku EU Nařízení o obnově přírody a zároveň tím nabylo účinnosti ve všech členských státech. Ochrana toho, co nám z cenné přírody zbylo, je potřebná, ale nestačí to k uchování biologické rozmanitosti. Musíme obnovit také to, co jsme zničili a vrátit přírodu zpět i mimo chráněná území. Začíná práce na Národním plánu obnovy přírody (NPOP).

Úspěšná příprava NPOP je založena na účasti všech relevantních aktérů, na zohlednění místních podmínek a využití toho, co už v péči o krajinu umíme. Práce v tematických expertních skupinách se účastní ministerstva, odborná veřejnost a spolky, akademici, samospráva i zájmové svazy. V říjnu proběhla první setkání tematických expertních skupin, ve kterých pracujeme. V září 2026 máme předložit návrh NPOP Evropské komisi k posouzení. Následovat bude půlroční konzultační a schvalovací proces a vypořádání připomínek. Zveřejnění první verze bychom se měli dočkat na podzim 2027.

Od začátku platnosti nařízení do konce roku 2030 nesmí docházet k žádné ztrátě plochy sídelní zeleně a korunového zápoje sídelní zeleně. Bude se to týkat zejména

velkých měst a některých menších sídel s předměstími. Od 1. 1. 2031 má dokonce plocha sídelní zeleně růst. Podobně musíme v našich městech zajistit také rostoucí trend korunového zápoje sídelní zeleně. Tento cíl směřuje k ochraně vzrostlých stromů ve městech a tedy i k podpoře biodiverzity.

S Arnikou jsme se také zúčastnili prvního setkání expertní skupiny k obnově volně tekoucích řek. Experti z MŽP prezentovali konkrétní povinnosti České republiky v tomto směru a diskutovali jsme o možných přístupech. Celkově by se na území Evropské unie mělo obnovit 25 000 kilometrů toků, v České republice to pravděpodobně bude několik stovek.

Za Arniku se pokoušíme k řešení přispět pomocí dialogu s vybranými experty

i zapojením veřejnosti, kdy identifikujeme jezy a další překážky, které by bylo možné a vhodné odstranit. Obnovení volně tekoucích řek však neznamená jen prosté odstranění jezů. Jedná se o úplné obnovení přirozeného charakteru řeky, která je nejen migračně prostupná, ale není také nadměrně svázaná opevněním břehů a dna nebo hrázemi, umožňuje přirozený režim chodu sedimentů a vytváří vhodné podmínky pro rybí společenstva. ■

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Zuzana Vachůnová

Spalování odpadu: Slepá ulička plná toxických hrozeb

Spalování odpadu se často prezentuje jako řešení problému s odpady, avšak ve skutečnosti přispívá k mnohačetné environmentální krizi. Emituje totiž nejen značné množství CO₂, ale také široké spektrum toxických látek, které narušují funkce ekosystémů a lidské zdraví. Ztrácíme jím cenné suroviny jako fosfor, které by mohly být znovu využity, což nás odvádí od zachování cenných zdrojů a posiluje neudržitelný jednosměrný systém nakládání s odpady.

Spalování (i s přínosem energie) je zastaralý a neudržitelný způsob likvidace odpadů, zejména plastů. Při jejich spalování vzniká oxid uhličitý fosilního původu, protože plasty jsou vyrobeny z ropy. Navíc obsahují přidaná aditiva, o jejichž zničení při spalování víme málo nebo víme, že přispívají ke vzniku toxických látek jako jsou dioxiny, které se ukládají v popelu, popílku nebo unikají do ovzduší.

Studie „Waste Incineration and The Environment“, kterou vydala Arnika, ukazuje, že spalování plastů přispívá k trojitě krizi: ztrátě biodiverzity, změně klimatu a chemickému znečištění. Dioxiny patří mezi nejnebezpečnější chemické látky, podporují vznik rakoviny a oslabují imunitní systém, zatímco

PFAS mají navíc negativní vliv na reprodukci. PFAS nejsou ve spalovnách regulovány, dioxiny jsou sledovány velice omezeně.

Spalovny, které proklamují přínosy pro životní prostředí, ve skutečnosti ohrožují zdraví lidí v okolí. Výzkumy ukazují vyšší riziko rakoviny a respiračních onemocnění u obyvatel poblíž těchto zařízení. Popel, který tvoří až 30 % hmotnosti odpadu, obsahuje dioxiny a perzistentní znečišťující látky a jeho likvidace je nedostatečně regulována.

Průmysl se snaží využít popel ve stavebnictví, což však vytváří lineární skládky, jak popsal nositel Nobelovy ceny Ernst Worrell. Tento systém vyžaduje stálý přísun odpadu a nevede k udržitelným řešením.

Je jasné, že místo spalování je třeba investovat do politiky nulového odpadu, která zahrnuje prevenci, opětovné použití, třídění a kompostování. Nezbytné je také omezit toxická aditiva v plastech i samotné druhy vyrobené plasty a nevznikaly vyřazené, které recyklovat neumíme. Studie bude brzy přeložena do češtiny. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY
Nikola Jelínek

Bude nad kolejištěm Hlavního nádraží stavět Penta?

Pražští zastupitelé schválili podnět na pořízení změny územního plánu na kolejiště Hlavního nádraží v Praze. Jde o zahájení procesu, který povede ke vzniku obří betonové platformy, na které se bude stavět. Pozemky kolejiště má zasmluvněny od Českých drah Penta (skrze společnost CR-City). Schválení na zastupitelstvu předcházelo projednání, které probíhalo značně narychlo a nestandardně. Proč se to ale všechno děje?

Na jaře se v médiích začaly objevovat zprávy, že investiční skupina Penta vybuduje moderní centrum Prahy nad kolejištěm Hlavního nádraží. Arnika si proto podala na magistrát žádost o informaci, zda byl podán podnět na změnu územního plánu. 11. dubna přišla odpověď, že žádný takový podnět neexistuje. O den později České dráhy a Penta (resp. společnost CR-City) tento podnět podaly.

O pouhé tři dny později podala podnět na shodné území rovněž Praha 2. Odbor územního rozvoje magistrátu stihl podněty během pouhých šesti dnů zpracovat, sepsat k nim vyjádření a poslat je do výboru. Obdobný proces jindy trvá měsíce. Podnět Prahy 2 pro absenci zákonných podkladů výbor doporučit nemohl, ale podnět Čes-

kých drah a Penty doporučil. K tomuto podnětu se připojilo hlavní město a následně i Praha 2, a pravděpodobně i s ohledem na kritiku Arniky si stanovily podmínku, že Penta má jako spolužadatel změny odstoupit.

To ale Penta až do 20. června, kdy probíhalo klíčové hlasování pražského zastupitelstva, neudělala. Učinila tak až v průběhu jednání. Následně zastupitelé podnět schválili s tím, že jim jde o rozvoj tohoto území, na které má proběhnout mezinárodní urbanistická soutěž, a že náplň a řešení území se budou teprve hledat.

Penta tak sice již nefiguruje jako oficiální žadatel změny, bude ovšem tím, kdo z ní bude mít zisky a stále bude ve věci s městem jednat. V tuto chvíli máme ohledně bu-

doucnosti území víc otázek než odpovědí: Kdo bude platit miliardy či desítky miliard za obří betonovou platformu? A co tu vlastně bude?

Jedno je ale jasné – důvod rozvíjet toto území by měl být jiný, než že Pentě dochází stavební pozemky. Bude proto naprosto zásadní, jaké bude zadání plánované urbanistické soutěže. Arnika bude kauzu nadále sledovat

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ
Anna Vinklárková

Odpadový Oskar: Inspirace pro obce na cestě k udržitelnému nakládání s odpady

V Arnice letos slavíme menší jubileum – už po desáté jsme pořádali soutěž Odpadový Oskar, která oceňuje obce, jež se snaží produkovat co nejméně směsného odpadu. V soutěži nejde jen o nízká čísla, ale i o inspiraci a sdílení příkladů dobré praxe, jak efektivně nakládat s odpady. Kromě soutěže pomáháme obcím i dalšími způsoby, jako jsou poradenství, semináře a vydávání publikací, protože správa komunálního odpadu je obsáhlá a v obcích na ni často nejsou kapacity.

Soutěž *Odpadový Oskar* je určena obcím, které dokážou produkci směsného odpadu snížit pod hranici 150 kilogramů na obyvatele ročně. Tato hranice není náhodná – většina obcí v České republice by se měla snažit této úrovni dosáhnout, aby byly schopny čelit budoucím legislativním požadavkům. Od roku 2035 totiž bude možné skládkovat jen 10 % komunálních odpadů, což znamená, že obce budou muset významně omezit práve produkci zbytkového směsného odpadu.

Konec skládkování? Spalovny nás nespasí

Obce nemohou vstříc „konci“ skládkování spoléhat pouze na výstavbu nových spaloven. Je nutné brát v úvahu závazky České republiky v oblasti recyklace. Podle recyklačních cílů musí obce do roku 2025 vytrídit 60 % všech odpadů, do roku 2030 už 65 % a do roku 2035 dokonce 70 % odpadu. To znamená, že bude nutné snížit produkci zbytkového odpadu, zlepšit třídění a omezit množství odpadu, který nelze recyklovat.

Navzdory výzvam je trend v českých obcích pozitivní. Data o produkci odpadů z posledních let ukazují, že klesá produkce zbytkového odpadu a roste množství vytríděného odpadu. To potvrzují i výsledky soutěže *Odpadový Oskar*, kde každoročně registrujeme rostoucí počet obcí, které překonávají hranici 150 kg směsného odpadu na obyvatele. Mezi nimi jsou nejen menší obce, ale i větší města. Největším městem, které se již v roce 2022 dostalo pod tuto hranici, jsou Pardubice, které navíc podle Ministerstva životního prostředí dosahují nejvyšší míry třídění mezi velkými městy – 54 %. V 10. ročníku Odpadového Oskara se mezi nejlepší dostala i tři krajská města – kromě Pardubic také Karlovy Vary a Jihlava.

Diplom Odpadového Oskara přebírá starostka obce Kokory, Jana Habáňová. V průběhu roku se zde povedlo snížit produkci směsného komunálního odpadu téměř o 100 kg na obyvatele.

Produkci směsného odpadu lze snížit. Dokazují to výsledky mnoha obcí i rozborů popelnic na směsný odpad. Lidé v malých obcích jsou schopni produkovat i méně než 50 kilogramů směsného odpadu na 1 obyvatele a rok. Ve větších městech (nad 5000 obyvatel) se nejlepší výsledky pohybují kolem 100 kg.

Milan Havel, zakladatel soutěže *Odpadový Oskar* shrnul principy a opatření, která pomáhají snižovat produkci směsného komunálního odpadu takto: „Ke snížení produkce zbytkového odpadu dochází z více důvodů. K největšímu poklesu dochází v obcích, které zavedly systém „door to door“ (D2D), a to i o více než 70 kg

na obyvatele. Nízkou produkci mají také obce, které domácnosti motivují, a to buď zavedením poplatku podle objemu přistavených nádob či jinou slevou. Začíná se také projevovat vliv nové legislativy, kdy se díky zvyšujícím se poplatkům za uložení odpadu na skládku více obcí snaží produkci snižovat. V letošním roce jsme mezi nejlepšími zaznamenali obce, kde se váží každá popelnice a domácnosti platí podle hmotnosti vyprodukovaného odpadu (Kokory a Císařov v Olomouckém kraji či Přilepy ve Zlínském kraji).“

Foto: Arnika

Ve spolupráci se Středočeským krajem a s podporou nadace Heinrich-Böll-Stiftung Praha jsme pro zástupce obcí připravili odpadový seminář a vydali novou publikaci **Odpadové hospodářství 2024**. Prezentace ze semináře i publikaci ke stažení najdete na našich webových stránkách.

HEINRICH BÖLL STIFTUNG PRAHA

Vydání publikace a také organizování letošního ročníku Odpadového Oskara bylo finančně podpořeno nadací Heinrich-Böll-Stiftung Praha.

A jak tedy dopadl letošní 10. ročník?

Nejméně zbytkového odpadu bylo vyprodukováno v Dalešicích, Chvalšínách a Fulneku. Dalešice a Chvalšiny mají produkci smíšeného komunálního odpadu zhruba 30 a 46 kilogramů na osobu za rok. To představuje jednu a půl až dvě běžné 120litrové popelnice. Jen pro srovnání, průměrná produkce v Česku je zhruba 190 kilogramů na osobu a rok, tedy asi 10 popelnic na osobu. Ve Fulneku je produkce smíšeného odpadu 99,4 kilogramů na osobu za rok. Nutno ještě poznamenat, že Fulnek a Chvalšiny se mezi nejlepšími obcemi objevují od počátku konání soutěže.

Jako příklad dobré praxe bylo oceněno odpadové hospodářství města Zliva (111,2 kg/ob.). Zliva je příkladem toho, že produkci smíšeného odpadu lze snížit i bez finanční motivace. Je ovšem potřeba mít v obci nastaven pohodlný systém třídění a vyřešeno nakládání s bioodpady.

Zkrátka, Odpadový Oskar nejen inspiruje, ale ukazuje cestu, jak mohou obce přejít na udržitelnější nakládání s odpady. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Miroslava Jopková

Podrobné výsledky 10. ročníku Odpadového Oskara

Obce do 1000 obyvatel

- 1. Dalešice (Liberecký kraj)**
205 obyvatel – 30 kg/ob.
- 2. Bílá Voda (Olomoucký kraj)**
330 obyvatel – 36,2 kg/ob.
- 3. Stehlovice (Jihočeský kraj)**
92 obyvatel – 53,2 kg/ob.

Obce od 1001 do 5000 obyvatel

- 1. Chvalšiny (Jihočeský kraj)**
1244 obyvatel – 46,2 kg/ob.
- 2. Písečná (Moravskoslezský kraj)**
1047 obyvatel – 75,4 kg/ob.
- 3. Bukovec (Moravskoslezský kraj)**
1367 obyvatel – 76,1 kg/ob.

Obce nad 5000 obyvatel:

- 1. Fulnek (Moravskoslezský kraj)**
5484 obyvatel – 97,4 kg/ob.
- 2. Bystřice (Moravskoslezský kraj)**
5261 obyvatel – 110,9 kg/ob.
- 3. Vysoké Mýto (Pardubický kraj)**
12007 obyvatel – 115,8 kg/ob.

Nejlepší obce v soutěži Odpadový Oskar

Letos jsme vydali publikaci Odpadové hospodářství obcí: Příklady dobré praxe, ve které jsou prezentovány ověřené postupy vedoucí k nižší produkci směsného komunálního odpadu v obcích a k lepší úrovni třídění. Mezi účinné nástroje, které vedou k nižší produkci směsného komunálního odpadu patří mimo jiné i osvěta, finanční motivace nebo regulace objemu nádob a frekvence svozu. Zeptali jsme se zástupců těch nejlepších obcí v Česku, jaká opatření zafungovala právě u nich, co chystají v budoucnu a jaký je jejich názor na připravovaný systém zálohování nápojových PET lahví a plechovek.

Ing. Veronika Richtrová, vedoucí odboru životního prostředí, Vysoké Mýto

Dlouhodobě máte nízkou produkci zbytkového neboli směsného komunálního odpadu. Jaká jsou 3 nejdůležitější opatření, díky kterým se to podařilo?

Určitě zavedení čtrnáctidenního svozu SKO z celého města. Současně jsme zvýšili frekvenci svozu tříděných komodit z veřejné sítě a obyvatelé z rodinných domů mají možnost získat do výpůjčky nádobu na třídění od prahu domu. To vše šlo ruku v ruce s komunikační kampaní, při které jsme se na životním prostředí i technických službách občas dost zapotili.

Máte ještě další ambice, jak snížit produkci odpadu ve vaší obci?

Foto: Jindřich Petřík

Obce využívají různé způsoby, jak motivovat své obyvatele ke snížení produkce odpadu.

Víme, že máme ještě rezervy, ale teď už to bude spíš o „odpadovém mikromanagementu“, jak říká náš pan místostarosta. Zapojit do třídění ty, kteří to nepovažují za samozřejmost, je vždycky běh na delší trať.

Ing. Jiří Borský, starosta obce Chvalšiny

Kdybyste byl ředitelem zeměkoule a mohl udělat jakákoli opatření, která by pomohla vyřešit nadprodukcii odpadu, co by to bylo?

Možná bych zpoplatnil některé druhy obalů (obalových prostředků) – např. plastové obaly, vícevrstvé apod., a to už na straně výrobců, preferoval bych ekologické obaly. Obecně bych také více přemýšlel při zavádění odpadové legislativy, protože třeba tráva je jiný odpad na pražském sídlišti a jiný na vesnici.

Jaký je Váš názor na zálohování nápojových PET lahví a plechovek?

Zatím si pořádně nedovedu představit, jak to bude v praxi fungovat. Obce přijdou o komoditu tříděného odpadu, která se poměrně úspěšně třídí. Najednou se začne s nápojovými PET lahvemi a plechovkami zacházet jinak. Našemu obecnímu systému významně

Foto: Jakub Šedý

Radek Rothschedl, starosta města Zlív

poklesne jedna komodita – PET láhve přestaneme v dosavadní podobě přebírat ve sběrném dvoře, lisovat je a odvážet na další zpracování, nově budou součástí směsných plastů, pokud je občané dají do sběrného dvora. Pro nás je to spíše krok zpátky, uvidíme, co přinese budoucnost.

Hana Vélková, starostka obce Dalešice

Máte ambice, jak nadále snižovat produkci odpadu ve Vaší obci?

Chceme přesvědčit řemeslníky a firmy, kteří u nás pracují pro občany nebo rekreanty, aby vyprodukovaný odpad likvidovali na své náklady. Momentálně řada z nich neoprávněně využívá obecní systém a tím i zatěžuje rozpočet odpadového hospodářství Dalešic. Podobně je to i v případě „cizího“ odpadu, který končí v naší sběrné síti. Lidé, kteří vyprodukovali odpad mimo katastr naší obce, jej odkládají na naše sběrné místo. To je další nešvar, na který se chceme v budoucnu zaměřit.

Kdybyste byla ředitelkou zeměkoule a mohla udělat jakákoliv opatření, která by pomohla vyřešit nadprodukcii odpadu, co by to bylo?

Kdybych měla tu moc, tak bych se snažila přesvědčit výrobce a dodavatele zboží, aby omezili spotřebu obalového materiálu, zejména strečových fólií. Dříve se balíky zavázaly provázkem nebo stáhly páskami s kovovými sponkami, později se přešlo na přelepování izolačními páskami a dnes se vše balí do fólií.

Radek Rothschedl, starosta města Zliv

Dlouhodobě máte nízkou produkci zbytkového neboli směsného komunálního odpadu. Kdybyste měl vyjmenovat 3 nejdůležitější opatření, díky kterým se to povedlo, která by to byla?

Nejdůležitějším faktorem bylo zřízení velmi dostupných míst na separovaný odpad, v obci s 3500 obyvateli máme 19 sběrných míst s kontejnery a možnost ukládání odpadů na sběrný dvůr. Město propůjčilo občanům asi 400 domácích kompostérů. Možnost ukládání odpadu na sběrný dvůr je 5 dní v týdnu.

K zálohování PET lahví jsou oslovení zástupci obcí zatím spíše skeptičtí.

Kdybyste byl ředitelem zeměkoule a mohl udělat jakákoliv opatření, která by pomohla vyřešit nadprodukcii odpadu, co by to bylo?

Stačí, když budou lidé používat selský rozum, asi nikdo nepotřebuje, aby byl sýr balen po jednotlivých plátcích. Totéž platí u různých zakázek či náhrad obalů. Například plasty můžeme dobře recyklovat a recyklát vrátit do výrobků. Snaha nahradit plastové obaly třeba materiálem ze škrobu mi přijde přitažená za vlasy. Dokáže si někdo představit, kolik zemědělské půdy by bylo zabráno na pěstování plodin pro výrobu bioplastů, které pak mají nahradit všechny plastové obaly? Kampaně EU, kde zachraňují želvičku s plastovým brčkem v nose, se mi zdají až nemístné. Kolik brček se asi dostane do moře či oceánu z ČR a kolik třeba z Filipín, kde odpad navážejí přímo do moře?

Ing. Jana Habáňová, MBA, starostka obce Kokory

Ve vaší obci jste skokově snížili produkci SKO z 186,9 na 98,8 kg/ob. Jak se vám to podařilo?

Zásadním opatřením bylo přijetí vyhlášky, kdy se poplatek za komunální odpad platí dle hmotnosti. Popelnice jsme očipovali půl roku dopředu, informovali občany a najeli

na zkušební půlroční provoz, aby lidé mohli sledovat, kolik směsného odpadu generují, a sami se učili třídit. Zřídili jsme aplikaci, kde po zadání svého unikátního kódu můžete sledovat hmotnost po vývozu samotném a v celkovém čísle za rok. Neustále informujeme o tom, jak třídit. Zřídili jsme sběrné místo pro velkoobjemový a nebezpečný odpad, kov, elektroodpad a stavební suť v omezeném množství.

Jaký je Váš názor na zálohování nápojových PET lahví a plechovek?

Myšlenka je to pěkná. Systému se nakonec stejně nevyhne a budeme doufat, že plán, kdy na zálohování budou obce vydělavat, nebude lichý. Bojím se, aby se celý projekt za pár let neodpískal. Sklo už se dříve také vykupovalo a dnes se ve velkém sype do kontejnerů.

Kompletní odpovědi zástupců vybraných obcí najdete na arnika.org. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Miroslava Jopková

Analyzovali jsme údaje o kácení a výsadbách stromů u krajských silnic

Krajské správy silnic nám poskytly údaje o kácení a výsadbách dřevin podél silnic za rok 2023. Žádná převratná změna se nekoná.

Naše statistiky kácení vycházejí z údajů krajských správ silnic od roku 2003. Od té doby bylo vykáceno celkem 347 987 stromů a vysázeno jen 213 328. Zjednodušeně řečeno, zatímco z naší krajiny podél silnic zmizely 3 stromy, byly vysázeny jen 2 nové. Dlouhodobě se nejvíce kácí a nejméně sází v Královéhradeckém, Karlovarském a Plzeňském kraji. Za celé sledované období se zdá, že nejméně stromů zmizelo podél silnic v kraji Libereckém a Moravskoslezském.

V roce 2023 bylo v 10 ze 13 krajů vykáceno více stromů, než jich silničáři podél silnic vysázeli. Nejhůře dopadla krajina v Královéhradeckém kraji. Podél krajských silnic tu bylo vykáceno přes 5 000 stromů a vysázeno jen 169. Jen o trochu lépe dopadly stromy v Libereckém, Karlovarském, Pardubickém a Plzeňském kraji. Téměř ve všech jmenovaných krajích dlouhodobě výrazně převládá kácení nad výsadbou. Příznivější situace byla v Moravskoslezském, Jihomoravském a Středočeském kraji, kde každý vykácený strom nahradili alespoň 1 novou sazenicí. Není ovšem jisté, zda těmto stromkům budou věnovat dostatečnou péči. Přitom bez odpovídající péče uhynie více než 60 % mladých stromků dříve, než dorostou a mohou poskytovat ekosystémové služby v krajině.

V následujících letech budeme sledovat, zda dochází k nějaké změně v souvislosti s novinkami v naší i evropské legislativě.

První z nich je novela zákona o pozemních komunikacích. Na silničním pozemku se přípustná vzdálenost stromu od společné hranice se sousedním pozemkem snižuje ze stávajících 3 metrů na půl metru. Silničním pozemkem se rozumí pozemky, na nichž je umístěno těleso dálnice, silnice a místní komunikace a silniční pomocný pozemek. Nové ustanovení platí od 1. července 2024 pro dálnice, silnice I., II. a III. třídy, místní komunikace i účelové komunikace. Požadavek na zajištění bezpečnosti silničního provozu samozřejmě zůstává v platnosti.

Druhou z nich je Národní plán obnovy přírody, který má být předložen Evropské Komisi k posouzení už za rok. Článek 11 Obnova zemědělských ekosystémů stanovuje cíle také pro zvýšení podílu zemědělské půdy s krajinnými prvky, tedy i se stromořadími. A zemědělská půda velice často sousedí se silničními pozemky. Zemědělci jsou tedy ti, kteří by mohli přispět ke změně negativního trendu mizejících stromořadí podél krajských silnic. ■

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Marcela Klemensová

Hlasujte pro Alej roku!

Hlasování probíhá na alejroku.cz do 29. 1. 2025.

Nezapomeňte hlasovat pro svoji favoritku!

Výsledky vyhlásíme počátkem února 2025.

Indonésie: nová studie na Jávě odhalila toxická vejce a další znečištění

Arnika úspěšně dovršila projekt, v němž s místní organizací Nexus 3 pomáhala v Indonésii sledovat zdroje znečištění a síťovat nevládní organizace. Mimo jiné jsme vydali novou studii, která na Jávě zmapovala četné projevy průmyslového a plastového znečištění. Vidíme tu následky celosvětového zamoření plastem, které si žádají mezinárodní kroky.

Nynější projekt v Indonésii běžel od roku 2021. Už dříve jsme tu ale začali zkoumat ohniska znečištění na Jávě, zasažené dovozem odpadů z celého světa. První odborná studie založená na vzorcích přímo z místa se letos v létě dočkala pokračování.

Výsledky jsou stejně tak zajímavé jako ne-radostné: například vzorky vajec od venku chovaných slepic se ukázaly v některých případech vyloženě nabitě nebezpečnými dioxiny. K mnohonásobnému překročení přijatelné míry denního příjmu těchto látek by člověku stačilo sníst půl vajíčka.

Příčina? Svážení plastů z celého světa zde vytvořilo skládky, jako je známá hora odpadků Bantar Gebang. S plasty se to navíc má tak, že jejich navezením problém teprve začíná. V okolí skládky se tak našly nejen těžké kovy v půdě, ale i toxické látky v popílku ze spalování odpadu. Nebezpečné příměsi plastů jsou totiž zákeřné: s odpadem jde udělat ledacos, ale chemikálie nezmizí.

Zůstanou v životním prostředí nebo pokračují dále, až je například někdo sní. Což je na Jávě akutní problém: řada podniků, od vápenek po výrobní tofu, odpad užívá jako palivo a ohromná zdravotní rizika ignoruje. Nejde to odbyť jako selhání jednotlivců – namísto toho ve studii doporučujeme, jak

Odběr vzorků přímo na Jávě.

znečištění řešit systémově.

Od opatření, která musí vymáhat místní úřady, jako je zákaz spalování plastů ve výrobě, až po globální rozměr věci. Export a import plastu je obrovský byznys. Má sice oficiální regulace, jenže těm někdy chybí vymahatelnost, jindy trpí na to, že k nim někteří významní producenti odpadu – jako Spojené státy – prostě nepřistoupí nebo se je snaží všemožně obejít.

Proto zdůrazňujeme, že nestačí hovořit o odpacích. Je třeba nastavit i rázná pravidla omezující obsah řady toxických a celé myriády podezřelých příměsí plastů. A to jde proti zájmům mocných hráčů a průmyslu.

O to radostnější jsou místní úspěchy. Krom vydání studie projekt dovršila i zdařilá mezinárodní konference v Jakartě, sdílející

zkušenosti o užitečných centrálních evidencích znečištění (PRTR, u nás Integrovaný registr znečištění). O té jste si mohli počíst v minulém Arniku.

Spolupráci si chválí i místní. „*Je to první iniciativa, která rozšiřuje svůj záběr, aby zahrnula jak (veřejné) zdraví, tak transparentnost dat a právo komunit na informace o znečištění, a otevírá tak potenciál přenést téma do mainstreamu*“, komentovala jedna z organizací v závěrečném hodnocení. V dotazníku, zda projekt odrážel potřeby jejich skupiny, odpověděla naprostá většina organizací „rozhodně ano“ – čehož si moc vážíme! ■

ARNIKA

Jan Kašpárek

Tiráž

Arnikum, časopis sdružení Arnika vychází 3x ročně v Praze. Číslo 3/2024 vyšlo v listopadu 2024 v nákladu 1040 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, evidenční č. MK ČR VS/1-1/48279/01-R, Seifertova 85, Praha 3, 130 00, tel: +420 774 406 825, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Eva Orcigrová, spolupracovníci: Miroslava Jopková, Marcela Klemensová, Nikola Jelínek, Jan Kašpárek, Zuzana Vachůnová, Václav Orcigr, Anna Vinklárková, Denisa Hronová, Tereza Kovalčíková a pobočky Arniky. Adresa redakce je totožná s adresou vydavatele. Grafický design – Anna Frajtová – anna@designbox.cz, DTP – Aleš Kozubík. Foto na obálce: Jindřich Petrlík.

Vydání tiskoviny vzniklo za finanční podpory hlavního města Praha a Ministerstva životního prostředí. Časopis odráží názory vydavatele, podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
PRAHA

Ministerstvo životního prostředí

V tomto duchu se nesla akce, kterou jsme v létě pořádali. Na světě je vyrobeno tolik oblečení, že by se do něj obléklo dalších 6 generací.

Jako protiváhu dnešní enormní spotřeby jsme pořádali swap s tvůrčí dílnou, módní přehlídkou a debatou o vlivech módního průmyslu. Propojujeme environmentální, vzdělávací a sociální aktivity, abychom přispívali ke snižování odpadu, inspirovali mladé generace a pečovali o komunitu. Ještě jednu podobnou akci chystáme v zimě, tak nás sledujte, zastavte se za námi, rádi se potkáme osobně.

Foto: Arnika

**Darujte vysazení stromu nebo ochranu vzácných rostlin.
Nové darovací listiny s možností věnování.**

Dárek pro přírodu je dárek pro nás všechny.

Provozovatel: Arnika, s.r.o. | Adresa: Arnika, s.r.o. | Kontaktní údaje: Arnika, s.r.o. | Arnika

Provozovatel: Arnika, s.r.o. | Adresa: Arnika, s.r.o. | Kontaktní údaje: Arnika, s.r.o. | Arnika